

Ірина ХОМИН
кандидат економічних наук, доцент
Мінський філіал РЕУ
м. Мінськ, Білорусь

ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ВАЖІЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Загалом у фінансовій теорії роль оподаткування в розвитку економіки висвітлена доволі повно. Проте, як відзначив М. Бунге – один із засновників Київської політекономічної школи, – мінливість реальних процесів господарського та фінансового життя вимагає адекватної ”рухливості наших економічних і фінансових знань про них, адже фінансова теорія не може бути догматично закріпленою, оскільки фінансові знання завжди відносні стосовно конкретних умов соціально-економічного розвитку”[1, с. 2]. Тому непересічна цінність доробку попередників для науки й практики та значимість дослідження загальнометодологічних проблем регулювання економіки, чи його окремих важелів, приміром, податкового, бюджетного, цінового, не підмінює необхідності комплексного вирішення цілісної проблеми фінансово-економічного регулювання розвитку підприємств з урахуванням нинішніх реалій, оскільки застосовувані директивні кроки в цьому напрямі наразі не дають бажаного ефекту насамперед унаслідок фрагментарності власне саме через ігнорування того, що фінансові й економічні чинники тісно переплетені. Отож незбалансовані дії, навіть якщо вони витікають із апробованих практикою ефективних заходів стимулювання розвитку, часто зумовлюють протилежне.

Відтак прирощення наукових знань у цій царині, особливо зважаючи на сучасні виклики й ризики, спричинені розбалансованістю галузей виробництва, а також недостатністю фінансових ресурсів для його подолання, є вкрай важливим з методологічних і практичних міркувань. Й передусім слід уточнити сутність понять, на чому наголошував ще Аристотель. Адже стосовно дефініцій, які за своїм методологічним взаємозв'язком є ключовими в пропонованих тезах, це також актуальне. І не тільки тому, що загальноновизнаним є постулат: в науковому дослідженні має застосовуватися методологічно виважена термінологія, яка дозволяє розкрити глибинну сутність його об'єкта й предмета, котрі хоч і являють собою нерозривне ціле у пізнанні фінансово-економічних процесів, але тим не менш розкриваються за допомогою їхніх внутрішніх характеристик. І це повною мірою стосується такої функції оподаткування, як регулююча в поєднанні з економічним розвитком, оскільки, не дивлячись на те, що еволюція наукових знань не привела до достатньо чіткого розуміння цих процесів.

Відтак насамперед спробуємо акцентувати увагу на визначенні сутності поняття ”фінансово-економічне регулювання розвитку”, оскільки застосовувані в інших наукових працях визначення ”фінансово-монетарні важелі”, ”фінансово-кредитний механізм”, ”організаційно-економічний механізм” тощо, не охоплюють усього розмаїття проблеми забезпечення ефективного розвитку економіки навіть коли стосуються її безпосередньо.

До того ж більшість науковців-фінансистів намагаються розглядати проблеми розвитку економіки загалом лише в площині суто фінансовій, хоча це методологічно суперечливе не тільки через неможливість елімінування економічних важелів із контексту стратегії, позаяк вони тісно переплетені з фінансовими, а головно із-за необхідності узгодження фінансових важелів розвитку з суто економічними, без чого регулювання цього процесу не буде ефективним, так би мовити, за визначенням.

При цьому не слід залишати поза увагою й того, що фінанси все таки є категорією, зумовленою економічними процесами, вони покликані забезпечувати вирішення проблем, які

виникають у ході цих процесів чи то щодо здійснення Стратегії соціально-економічного розвитку України[2] загалом, чи локальних. Щодо останнього, то цю підпорядкованість можна помітити хоча б за переліком цільових програм розвитку економіки, визначених на урядовому рівні, де видно їхній прямий зв'язок з технологічно-економічними процесами, які є визначальними стосовно перших.

Правда, головною вадою цього взаємозв'язку є його слабкість, зумовлена намаганням вклинити в нього волонтаристський підхід, не звертаючи уваги на тісноту залежності між згаданими процесами, що перетворює такі програми у фрагментарні вкраплення, які не справляють відчутного впливу не тільки на розвиток економіки загалом, але навіть не забезпечують вирішення локальних завдань, які в них визначені. В результаті вплив цих програм на розвиток підприємств мінімальний, тому його темпи знаходяться в межах статистичної похибки.

Подібне становище з іншими програмами, стосовно яких локальність їхньої дії посилюється ще й тим, що вони недовготривалі й інколи замінюються іншими вже наступного року якщо не за напрямками, то за обсягом фінансових ресурсів, що виділяються досить часто за низхідним принципом усупереч початково продекларованому висхідному. І тут причина вбачається в тому, що такі неперевірені хоч би в межах якогось регіону програми відразу розповсюджуються на всю галузь, що особливо властиве стосовно аграрного сектору.

Причому нерідко з метою доведення їхньої мнимої ефективності застосовується ретуш результатів, аби видати бажане за дійсне, як це спостерігалось із завідомо безуспішними намаганнями збільшити поголів'я великої рогатої худоби за рахунок дотацій на утримання її молодняку до трьох років в індивідуальних господарствах населення, аби завуалювати провали застосовуваних перед тим заходів бюджетного стимулювання цього процесу в сільськогосподарських підприємствах. Зокрема, замість порівняння річних статистичних показників, тодішній очільник Мінагрополітики волів наводити сезонні коливання чисельності худоби як доказ дієвості дотування індивідуальних господарств, не дивлячись на утопічність самої ідеї, що таким шляхом можна переламати багаторічну тенденцію скорочення поголів'я великої рогатої худоби.

Проте вкотре виявилось, що ілюзії ними й залишаються. А реалістичні заходи слід шукати в надбаннях відомих учених. Приміром, зважити на висновки представників новоісторичної фінансової школи Г. Шмолера (1838-1917), А. Вагнера (1835-1917), М. Вебера (1864-1920) та ін., які підтримуючи ідею визначного німецького економіста Ф. Ліста (1789-1846), названого "теоретиком розвитку", про необхідність системи державного заохочення й заступництва для досягнення становища економічно розвинутої нації, вважали, що проблему нагромадження капіталу як засади економічного розвитку найкраще може вирішити держава, зосередивши певну частку річного доходу в державному бюджеті й інвестуючи в ті галузі господарства, які визначають економічне зростання країни. Позаяк, підкреслив Г. Шмоллер, – це не просте виправдання державного втручання, а єдина умова ефективного управління економікою[4, с. 159]. А видатний український вчений М. Туган-Барановський указував, що "вивчення законів вільної гри економічних сил ... привело до визнання необхідності планомірного регулювання цієї гри суспільною владою"[3, с. 13].

Що на практиці може бути вирішене удосконаленням системи оподаткування, в якій акцент із фіскальної функції має бути перенесений на рівноправність усіх суб'єктів господарювання під аспектом регулюючої функції. Для цього воно має ґрунтуватися на комплексному поєднанні системи податків з урахуванням згадуваних «економічних сил». Тобто бути не зрівняльним, а прогресивним, виходячи звідтворювального рівня галузевої прибутковості.

Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
17 грудня 2021 року, м. Тернопіль

Адже не все одно, коли в підприємстві, річний прибуток якого сягає мільярда, податкове навантаження таке саме, як і в тому, де він пару десятків тисяч гривень. Бо це лише прояв парадоксу відносних чисел, який давно відомий з утилітарного саркастичного прикладу: перше, втративши, скажімо 30 % прибутку, має в своєму розпорядженні 0,7 млрд грн, котрих достатньо, аби створити капітал для забезпечення прискореного інновативного розвитку.

Підприємство зі 100 тисячами гривень, при нібито дотриманні класичного правила рівноправності суб'єктів оподаткування, матиме сміхотворну за нинішніми цінами суму 70 тис грн, до якої навіть долучати категорію «капітал» не личить, приречене вічно здійснювати хіба т. зв. «наздоганяючий розвиток». Адже, на відміну від першого, якому завжди підуть назустріч якщо не з бюджетною безоплатною дотацією, то принаймні з охотою дадуть при потребі кредити, другому зазвичай доведеться розраховувати на власні «економічні сили».

Це, на нашу думку, повинно бути визначальним аргументом стосовно нерозривної єдності оподаткування та фінансування розвитку економіки, безвідносно до того, йде мова про макроекономічні процеси в країні загалом, чи в якійсь окремій галузі. Й у першу чергу має ґрунтуватися на системності підходів до застосування фінансово-економічних важелів, тим паче, що багаторічні експерименти з їхнім стохастичним вкрапленням в економічну систему переконливо довели помилковість цього.

Оскільки основною характеристикою моделі системи фінансово-економічного регулювання розвитку є те, що в ній враховується взаємозалежність і взаємозумовленість структурних елементів. Бо, як підкреслив А. Даниленко, окремий розгляд впливу податкової, бюджетної та монетарної політики на економічне зростання хоч і спрощує дослідження, але не дає можливості охопити їхній результуючий, сумарний вплив на ефективність фінансової політики в цілому [5, с. 99].

Негативним прикладом, який це підтверджує, можуть бути здійснені заходи щодо малого підприємництва на початку реформування радянської економіки, котрі призвели до розкручування маховика інфляції внаслідок хибного збереження незмінною системи оподаткування, а тому не пристосованою до ринкових відносин, хоч і обмежено, впроваджуваних в Україні. Чим відразу скористалися ті, хто мав доступ до матеріальних ресурсів, розподіл яких у ті часи здійснювався централізовано, а все було дефіцитним.

Зокрема, відразу при потужних державних постачальницьких структурах з'явилися приватні малі підприємства-посередники й продаж сировини, матеріалів тощо став здійснюватися окільним шляхом. Причому якщо для перших торговельна націнка обмежувалася 20-ти відсотковим рівнем, то для других – лише ціною, встановленою на ринку на основі попиту-пропозиції. В умовах же тотального дефіциту це відразу призвело до багатократного зростання роздрібних цін, які суттєво випереджали регульовані оптові. Хоча мав би бути аксіомою єдиний смисловий ряд взаємозв'язку економіки, оподаткування й цін.

Але як тільки за колишнім Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" увели правило т. зв. "першої події", розповсюдивши його й на податок на додану вартість, що унеможливило уникнення від сплати податків з отриманих авансом активів від оптових постачальників, діяльність цих посередників почала згортатися, втративши колишню привабливість через автоматичне зниження рентабельності. Правда, вони за цей час встигли здійснити первісне нагромадження капіталу в значній мірі через його перетікання від державних партнерів завдяки інфляційному знеціненню своєї заборгованості за такими авансами перед ними.

Проте висловлені в тезах міркування стосовно такого важелю в розвитку економіки, як оподаткування, жодним чином не слід вважати догмою, тому наступні дослідження в цій царині мають беззаперечну перспективу.

Список використаних джерел

1. Бунге Н. Х. Основания политической экономии. К., 1870. 207 с.
2. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Затверджено постановою КМУ від 03 березня 2021 р. № 179.
3. Туган-Барановский М. И. Бумажные деньги и металл. Одесса, 1919. 163 с.
4. Фінансова думка України: Монографія. Т 1. К.: Кондор, Тернопіль: Економічна думка, 2010. 687 с.
5. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: Колективна монографія у 3-х томах / За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. Т 1. К.: Фенікс, 2008.

Михайло ВАСИЛИШИН

магістр

кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМИ ОФОРМЛЕННЯ ПДВ СИСТЕМОЮ ЄРПН ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ПДВ

Непрямий податок ПДВ складає бюджет України на 45-55% інші 40-45% податки з с/г. При чому за рахунок повернення ПДВ експортерам бюджет України виплачує до половини з зарахованого ПДВ.

Крім того система СЕА ПДВ на мою думку є не до кінця апробована, має значні помилки, податківці не мають достатнього досвіду, трактують всі закони по своєму, а коригування здійснюється в ручному режимі, що є криміналом.

Правові основи ПДВ встановлені розділом V та підрозділом 2 розділу XX ПКУ. Функціонування системи СЕА ПДВ регулюються ст. 200.1 ПКУ та регламентуються Порядком електронного адміністрування ПДВ (затвердженого постановою КМУ №569 від 16.10.2014 року).

Відповідно до п.200.1.3 ст.200.1 ПКУ показник S перевищ є складовою формули. Показник S відображає загальну суму перевищення ПДВ зазначених у поданих податкових деклараціях з урахуванням уточнюючих розрахунків до них на базі ПН та РК до них зареєстрованих в ЄРПН на митній території України (та їх коригування зі ст. 192 ПКУ задекларованих в податкових деклараціях з ПДВ з урахуванням уточнюючих розрахунків до них).

Формування показника S перевищ здійснюється автоматично для кожного платника ПДВ за кожен звітний період починаючи з податкової звітності за липень 2015 року та ПН / РК до них складені починаючи з 01.07.2015 року.

Перерахунок показника S перевищ здійснюється щоразу при поданні декларації з ПДВ /уточнюючого розрахунку за вказані періоди на дату такого подання та /або реєстрації в ЄРПН ПН/РК на дату такої реєстрації.

У випадку невідповідності між відповідними показниками податкової звітності з ПДВ та даними ЄРПН платнику необхідно виправити таку невідповідність шляхом